

Prof. zw. dr hab. Roman Lasocki

Warszawa, dnia 20 października 2018r

Dziedzina - sztuki muzyczne

Dyscyplina artystyczna - instrumentalistyka

Adres do korespondencji:

[REDAKOWANE]

tel. kom: [REDAKOWANE]

e-mail: romanlasocki@gmail.com

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ MGR MARII MACHOWSKIEJ-SZAŁACH

Zleceniodawca recenzji:

Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie, Wydział Instrumentalny - zlecenie podjęte na podstawie *Ustawy z dnia 14.03.2003 roku tekst jednolity o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (Dz. U. Nr 65, poz. 595 wraz z późniejszymi zmianami).

Dotyczy uchwał Rady Wydziału Instrumentalnego UMFC w Warszawie:

- ❖ w sprawie wszczęcia, na wniosek Pani **mgr Marii Machowskiej**, przewodu na stopień doktora sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej instrumentalistyka z dnia 12.V.2015 roku;
- ❖ w sprawie wyznaczenia mej osoby recenzentem z dnia 25.09.2018 roku.

W świetle *Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (Dz. U. nr 65. poz. 595, ze zmianami) Rada Wydziału Instrumentalnego posiadała uprawnienia do prowadzenia przewodu doktorskiego na stopień doktora w dziedzinie sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej *instrumentalistyka*.

Do nadesłanego mi pisma dziekana z dnia 27.09.2018 roku została dołączona dokumentacja z Rad Wydziału dotycząca wszczęcia postępowania i powołania recenzentów. Pismo przewodnie zawierało błędy dotyczące cytowanych aktów prawnych.

Wyniki głosowania Rady Wydziału Instrumentalnego dot. wszczęcia przewodu doktorskiego i wyznaczenia promotora

Liczba uprawnionych członków Rady	38 osób
Na posiedzeniu było obecnych uprawnionych	20
Oddano głosów ważnych:	20
<u>Za wszczęciem przewodu doktorskiego i wyznaczeniem promotora</u>	20
Głosów wstrzymujących się	0
Głosów przeciwnych	0

Wyniki głosowania Rady Wydziału Instrumentalnego dot. wyznaczenia mej osoby recenzentem

Liczba uprawnionych członków Rady	39 osób
Na posiedzeniu było obecnych uprawnionych	28
Oddano głosów ważnych:	28
<u>Za powołaniem mej osoby recenzentem</u>	23
Głosów wstrzymujących się	4
Głosów przeciwnych	1

Quorum głosujących w chwili podejmowania obydwu uchwał zostało zachowane.

Podstawowe dane o Kandydatce

Pani **mgr Maria Machowska - Szałach** urodziła się [REDACTED] w Warszawie. Edukację muzyczną rozpoczęła w wieku sześciu lat. W 2005 roku ukończyła Ogólnokształcącą Szkołę Muzyczną im. Zenona Brzewskiego w Warszawie w klasie prof. Mirosława Ławrynowicza uzyskując dyplom z oceną celującą, a w roku 2012 studia w Uniwersytecie Muzycznym Fryderyka Chopina w Warszawie w klasie prof. Konstantego Andrzeja Kulki, również z wynikiem celującym.

Brała udział w licznych kursach mistrzowskich w kraju i zagranicą. Zdobyła wiele nagród i wyróżnień na krajowych i zagranicznych konkursach skrzypcowych.

Do najważniejszych należą:

- I nagroda na V Ogólnopolskim Konkursie Młodych Skrzypków im. Stanisława Serwaczyńskiego, Lublin 2002;
- III nagroda na IX Międzynarodowym Konkursie Młodych Skrzypków im. Karola Lipińskiego i Henryka Wieniawskiego, Lublin 2003;

- I nagroda na I Międzynarodowym Konkursie "Młodzi Wirtuozi", Wrocław 2004;
- Nagroda specjalna na 6. Internationaler Violinwettbewerb Leopold Mozart, Augsburg 2006;
- V nagroda na XIII Międzynarodowym Konkursie Skrzypcowy im. H. Wieniawskiego, Poznań 2006.

Otrzymała stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Krajowego Funduszu Na Rzecz Dzieci, Keimyung Research Foundation, oraz dwukrotnie została stypendystką programu stypendialnego "Młoda Polska" (w 2007 i 2013 roku). Dokonała archiwalnych nagrań dla PRiTV, a jej nagranie dla wytwórni DUX- Penderecki Chamber Works VOL. I DUX 0780 otrzymało nominację do nagrody Związku Producentów Audio-Video Akademia Fonograficzna Fryderyk 2015.

Mgr Maria Machowska-Szałach koncertowała jako solistka z większością orkiestr symfonicznych w Polsce pod batuta znakomitych dyrygentów polskich i zagranicznych, a także w wielu krajach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Izraelu, Arabii Saudyjskiej, Omanie, Zjednoczonych Emiratach Arabskich, Chinach, Korei Południowej, Japonii i na Tajwanie.

Oprócz działalności solistycznej i sprawowania funkcji koncertmistrza najlepszych polskich orkiestr Doktorantka występowała jako kameralistka z wybitnymi artystami: Konstantym Andrzejem Kulką, Borisem Bieriezowskim, Januszem Olejniczakiem, Szymonem Nehringiem, Agatą Szymczewską, Anną Marią Staśkiewicz, Tomaszem Strahlem, Marcinem Zdunikiem, Rafałem Kwiatkowskim, Vadimem Brodskim. Brała udział w prestiżowych festiwalach muzycznych jak: *La Folle Journee*, *Wielkanocny Festiwal Ludwiga van Beethovena*, *Usedomer Musikfestival*, *I Palpiti Festival of International Laureates*, *Mistrzowie Polskiej Wiolinistyki*, *Festiwal Wiolinistyczny im. Bronisława Hubermana*.

Znaczącym obszarem działalności Doktorantki jest też promocja muzyki nowej. Dokonała wielu prawykonań utworów kompozytorów współczesnych m. inn: Hanny Kulenty, Macieja Negrey`a, Manuela Martineza Burgosa, Carlo Alessandro Landiniego

Kandydatka jest związana pracą etatową z następującymi instytucjami:

- od 2012 roku do chwili obecnej - z Uniwersytetem Muzycznym Fryderyka Chopina w Warszawie na stanowisku asystenta;
- w latach 2008 – 2014 z orkiestrą *Sinfonia Varsovia* na stanowisku koncertmistrza;

- od 2014 roku do chwili obecnej z Orkiestrą Symfoniczną Filharmonii Narodowej na stanowisku koncertmistrza.

Ocena pracy

Pracę doktorską mgr **Marii Machowskiej** pt. **„Aspekt konstrukcji, barwy i ekspresji w transkrypcjach na skrzypce i fortepian dzieł scenicznych Igora Strawieńskiego”** stanowi dzieło artystyczne zarejestrowane na płycie CD wraz z jego opisem.

Dzieło artystyczne to utwory Igora Strawieńskiego:

- *Divertimento* z baletu „Pocałunek wieszczki”
- *Suite italienne* – druga transkrypcja baletu *Piulcinella*
- *Danse russe* z baletu *Pietruszka*
- *Chanson Russe*, czyli Aria Paraszy z opery *Mawra*

Wykonawcy:

Maria Machowska – skrzypce

Bartłomiej Wezner – fortepian

Wybór transkrybowanych na skrzypce i fortepian dzieł scenicznych Igora Strawieńskiego jest zadaniem niezwykle ambitnym. Kompozytor, jak również związany z nim stałą współpracą wybitny wirtuoz Samuel Duszkin, w sposób nieskrępowany tworzyli dzieła o ogromnym stopniu trudności. Jest truizmem stwierdzenie, iż wykonawstwo instrumentalne ogromnego procenta utworów klasycznych i romantycznych opiera się dużej mierze na przygotowanych przez dziesiątki lat systematycznych ćwiczeń schematach, stanowiących niejako „prefabrykowane” elementy techniki: gamach, pasażach czy typowych dwudźwiękach. Igor Strawieński tworząc swe genialne dzieła, zdaje się nie kierować nigdy „wygodą” wykonawczą instrumentalisty poprzez bazowanie na wyżej wspomnianych trwale zarejestrowanych w świadomości odtwórcy schematach. Niżej podpisany dziesiątki razy wykonywał, z orkiestrami symfonicznymi, Koncert skrzypcowy D-dur Strawieńskiego, przeto dokładnie pamięta ogromne trudności wykonawcze fragmentów brzmiących *par excellence* klasycznie, a napisanych w sposób nieuwzględniający naturalnych możliwości

klasycznie wykształconego skrzypka. Podobnie rzecz ma się z transkrypcjami dzieł scenicznych autora „Ognistego ptaka”. Fragmenty brzmiące klasycznie, które wydają się być poprzez osadzenie w tradycji instrumentalnej przystępne, podczas opracowywania i ćwiczenia okazują się być bardzo skomplikowane, ponieważ niekiedy nieznaczne odstępstwa od wdrażanych latami nawyków, powodują konieczność długotrwałej pracy nad doćwiczeniem nietypowych struktur wykonywanych, głównie przez lewą rękę skrzypka. Maria Machowska w sposób prawdziwie znakomity panuje nad formalną budową prezentowanych dzieł. Imponujące rekwizytorium środków artystycznego wyrazu, którymi dysponuje Kandydatka, wykorzystywane jest w sposób świadczący o Jej znakomitym guście i smaku artystycznym. Moje ogromne uznanie budzi niezbędna w wypadku dzieł Strawińskiego i mistrzowsko przez Marię Machowską stosowana powściągliwość: Artystka wspaniale buduje narrację dzieł operując ogromną liczbą gatunków wibracji, począwszy od bardzo intensywnej, aż po niezmiernie delikatną, chciałoby się rzec śladową, zmierzająca ku technologii *non vibrato*, a owocującą wytworzeniem nastroju pełnego nostalgicznego dystansu. W równie przekonujący sposób Doktorantka panuje nad licznymi i skomplikowanymi zadaniami dynamicznymi. Realizację dynamiki we wszystkich omawianych dziełach cechuje ogromna dojrzałość, owocująca świetnym dozowaniem napięcia, tak w wymiarze frazy, części, czy całego prezentowanego utworu. Także dzięki idealnej homogenizacji złożonych dynamicznych i mistrzowskiej ich realizacji dzieła Strawińskiego, niezbyt niestety popularne i nieposiadające w tej wersji wykształconych tradycji wykonawczych, stają się żywe, przekonywujące, a nawet porywające. Maria Machowska we wszystkich ocenianych tu utworach, prezentuje idealnie dobrany do ich charakteru gatunek dźwięku skrzypiec. Różnorodność stosowanych barw i charakteru dźwięku, świadczy nie tylko o Jej wyjątkowym talencie jako rasowej solistki, lecz także o wyjątkowej wrażliwości prezentowanej podczas budowania skomplikowanych konstrukcji artystycznych, także poprzez zmienność i barwność palety brzmieniowej. Rzecz jasna u Artystki tego formatu podkreślanie walorów nienagannej techniki gry instrumentalnej, mieć może jedynie charakter czysto formalny.

Opis dzieła składa się ze wstępu oraz dwóch obszernych rozdziałów biograficzno - analityczno - opisowych. Całość dopełnia bibliografia oraz podsumowanie. Problem tworzenia jak i wykonawstwa transkrypcji oryginalnych dzieł muzycznych sam w sobie stanowi źródło niekończących się kontrowersji i dyskusji wśród oświeconej

części wykonawców. W czasach mych studiów wielogodzinne dyskusje prowadzone z tak wybitnymi koryfeuszami sztuki muzycznej, jak choćby długoletni partner niżej podpisanego prof. Kiejstut Bacewicz, moi mistrzowie: Henryk Szeryng, Andre Gertler, Tadeusz Wroński i wielu innych, prowadziły do wniosku dość kategorycznego, iż umieszczanie w repertuarze transkrypcji, a już zwłaszcza transkrypcji dzieł kompozytorów którzy pozostawili liczące się utwory przeznaczone do wykonania na instrument posiadający bogatą i cenna literaturę, jest zabiegiem ryzykownym, a nawet ocierającym się o kiepski gust. Jak wszystkie poglądy artystyczne, tak i wyżej przytoczony, uległy modyfikacjom i dziś wykonywanie transkrypcji mieści się w codzienności repertuarowej. W opisie dzieła Maria Machowska obszernie odnosi się do samego zjawiska transkrypcji wnikliwie analizując przyczyny powstawania transkrypcji oraz definiując kryteria jakości ich oceny. Rzecz jasna wszelkie krytyczne uwagi odnośnie traktowania transkrypcji dzieł znanych jako swoistego ersatzu, nie mogą odnosić się do sytuacji, w której transkrypcja owa stanowi dzieło autora kompozycji, bądź zyskała jego akceptację. Wydaje się jednak, iż przy mnogości dostępnych źródeł wspaniałych kreacji dziesiątków tysięcy utworów, przypisywanie jako motywacji powstania transkrypcji uprzystępnienia skomplikowanego wykonawczo dzieła dużej liczbie odbiorców, stało się nieracjonalne. Maria Machowska w sposób ogromnie przekonujący omawia spuściznę kompozytorską Igora Strawińskiego, szeroko uwzględniając jego twórczość skrzypcową. Kandydatka zapoznaje nas z dziejami jakże owocnej współpracy autora „Pietruszki” z Samuelem Duszkinem, współpracy dodajmy równie owocnej jak Johannes Brahmsa z Józefem Joachimem, czy Karola Szymanowskiego z Pawłem Kochańskim. Zawarta w rozdziale drugim szczegółowa analiza wybranych transkrypcji ze szczególnym uwzględnieniem elementów konstrukcyjnych oraz barwy i ekspresji pozwala nam ocenić Marię Machowską nie tylko jako znakomitą skrzypaczkę, ale także jako świadomego twórcę o ogromnej wiedzy i doświadczeniu. W mniemaniu tym utwierdza nas kolejny podrozdział traktujący o świadomym zastosowaniu możliwości skrzypcowych w odniesieniu do treści dzieła muzycznego. Rozważania Doktorantki, w sposób niezwykle precyzyjny analizującej poszczególne elementy budowy prezentowanych dzieł oraz zastosowania wielkiego bogactwa zróżnicowanych i wyrafinowanych środków wyrazu artystycznego, pozwalają na sformułowanie oceny, iż w tajemnicy znakomitej gry Marii Machowskiej rola intelektu jest równie istotna jak Jej powszechnie cenione zdolności instrumentalne. Praca Marii Machowskiej napisana została językiem

dojrzałym i precyzyjnym, zaś jej nośność przekazu wynika także z imponującego mianozbioru, którym Kandydatka włada.

Konkluzja

Zarówno dzieło jak i jego opis stanowią oryginalną, unikatową i niezwykle wartościową próbę ujęcia omawianego zjawiska. Kandydatka przedstawia nam dzieło artystycznie zawierające szereg kreacji dojrzałych, o ogromnej sile wyrazu, uzupełnione przez mądry i twórczy jego opis.

Praca doktorska mgr Marii Machowskiej rozwiązuje zagadnienia zawarte w temacie w sposób całkowicie oryginalny, zaś Doktorantka wykazuje się odpowiednią wiedzą i zdolnością do prowadzenia samodzielnej pracy artystyczno-naukowej.

Praca ta spełnia wymagania Ustawy z dnia 14.03.2003 roku, art. 17 ust. 1 i 2, wnosząc twórczy wkład w rozwój dziedziny sztuk muzycznych.

Pracę doktorską pani mgr Marii Machowskiej-Szałach przyjmuję.

Prof. zw. dr hab. Roman Lasocki